

A tavaszi műtárlat

Művészi élmények

1905. IV. 16.

A képiállításokon a gyenge munkák gyakran többet mondanak nekünk, mint a dolgos, derék, hétköznapi jósaú festmények. A Műcsarnok tavaszi tárlatán is, — mint mindig és mindenütt, — nem egy kép meséli el nekünk meggyőzőn, hogy mi mindent ne cselekedjék a festő. Hamarosan csak egy francia példát ragadunk ki: Jules Lefebvre „A művész fiának arcképe“-t, amely illedelmesen simúl vásznára és teljes lelki részvétlenségben fogantaték. Ez a közömbös és jéghideg akadémia olyan, mint a természet barátainak a park nyílegyenesre ollózott bokra, avagy egy pomádés frizura à la Bülow. Szabatos és kimért, akár egy gépszerkesztő műszaki rajza. Festés, mely differenciál és integrál s egy sor egyenlettel is kifejezhető. Művészi volapük, amelyben nincs egyetlen grammatikai szabálytalanság avagy kivétel.

Sok képről olvassuk le ezt a dermesztő közömböséget. S ezek előtt nyíltan megvallhatjuk, hogy szerzőjük nem művész, hanem csak valamelyes festő. Ennek a fagyos közömbösségnek legfőbb oka az, hogy ezek a képek szerzőjükre nézve nem személyes élmények. Csak éppen artefakták, csinálmányok. Vér nem lüktet bennük. Heves indulat nem zaklatta a szerzőt, midőn egyik vonás a másik után a vászonra került. A maestro hálósípkában teljesítette napi kötelességét, aminek napi sommázásából végre kép keletkezett. Épp ily hidegvérrel írta volna össze a virilisták lajstromát.

Figyelmeztetjük a velünk egyetértőket arra, hogy a képipar e teremtményeivel ne rontsák ízlésüket és ne tegyék tönkre a művészetbe vetett hitüket. Jól ismerjük ezt a nyárspolgár-típust: reggel nyolctól déli tizenkettőig s délután háromtól ötig művész, azaz festéket illeszt vászonra. Ezen az időn kívül azonban civil, azaz rendes úriember. Az óramutató naponkint egy bizonyos percben fölmenti őt terhes foglalkozása alól. S ekkor föllélegzik: szabad vagyok! Óh, mint örül a szabadságnak, amely pedig egykoron rendetlen forradalmak véréből született meg.

Ez a közömbös festészet hivatva van a polgári igényeknek megfelelni. Mi már ezért is figyelve nézzük, mert bár a rokonszeny egyetlen szála sem fűz hozzá: egy sajátságos kor lelkére vet világot. Egészen a bourgeois jelszava: a kötelesség rideg teljesítése. Ebben gyökereznek a jótékonyasági intézetek, amelyek munka helyett alamizsnát adnak s ebben gyökereznek a néphadseregek is. Azonkívül pedig ide mélyed e közömbös, át nem élt festészet is s a regény és dráma, amely csupán perfekt, de nem rejti magában az igazi, élő főhőst: a szerzőt. Korrekt szállítmány és kuláns kiszolgálás, amint a polgári kereskedés nevezi.

Ilyen kép évenkint sok van a kiállításokon: most is bőven akad belőlük, „üzdei célokra“, mint a Rollinsons-Telegraph-uborka. Veszik a piacon, de csak ott.

Mi másfajta képeket szeretünk. Olyanokat, amelyekben benn rejtőzik a festék vékony rétegében egy küzdelmes élet minden ambíciója, ábrándok és vágyak, sikertelen ostromok és becses fölfedezések, vér buzogjon bennünk és emberséges, dacos szándék, férfias legyen, csak az önerejére támaszkodó. Semmi köze se legyen zsürihez és medáliához, kitüntetéshez és adminisztratív esetekhez. Olyan kép, amely előtt egy este üldögélve, a festő egyet fűjön s azt mondja: becsülettel akartam egy szép emberi dolgot.

Ahol a piktori szándék ebben a formában s a meggyőződés erejével jelentkezik s túl van a materiálissal való küzdelmeken, ki nézné ott, hogy ezen vagy azon a helyen hiányzik a fagyos korrektség? Nem bánjuk.

Akiben ekkora a kezdő-erő, biztós, hogy egy napon majd ügyis legyűri az ilyen nehézségeket.

Nem rösteljük tehát a tárlatból kiragadni néhány fiatal festőnek több tekintetben még fogyatékos munkáját, de amelyekről a festők nyelvén elmondhatjuk, hogy „átérzett képek“. Külömböző fokozatokban látjuk ezt, például Pór Bertalan arcképtanulmányán, Tornyai János „Mimi szalónja“ című képén, Nyilasy Sándor „Anyá és gyermeke“ meg „Leány“ című művein, Endre Béla „Bölcső“-jén és „Leszámolásán“ s másokon. Ezek egyike sem teljes vagy tökéletes munka s a fokozatokban is különböznek egymástól. Mégis becsesebbek nekünk, mint például Dubufe „Eros és Psyche“-je, holott ez a francia festő a kitüntetések egész sorát bírja. Az itt felsorolt magyar képek viszont ilyesmire még igényt nem tartanak, erényeik sokkal szubtilisabbak, semhogy pontosan sommázni lehetne azokat. Mindenekfelett egész lélekkel vannak festve. Látni rajtuk, hogy valósággal izgatta a szín- és tónus-téma azt, aki így kutatgatta a jelenségeket. Némelyiküknél szinte buzog az egyik ecsetvonás a másikból, szinte hajszojúk egymást, hogy frissen, fűrgén kiadhassák az impressziót. Van köztük olyan is, amely sajátos rokonságot tart Munkácsy Mihálynak azzal a sajátságos festő-erényével, amelyet a legnagyobb tar-tunk benne: zamatos és erős temperamentumu. Az egyikben erősebb, a másikkban gyengébb mértben van ez meg, de értéke annál többet igérő, minél tözelebb állítjuk a hétköznapi, polgári festés közömbös termékeihez. Mindezek a fiatal festők útban vannak, egyikük sem adott még kerek, lényüket készen tükröző munkát. Tavasz ez még, amelynek rügyfakadása azonban, azt hisszük, szép és biztató látvány. Valami erjed és munkálkodik itt, kibontakozik s tör fölfelé. Élet alakul itt ki, energiák váltódnak ki lassu munkával. Azt hisszük, hogy szép folytatása lesz ennek a kezdetnek, ha nem is jár még valamennyiük a maga lábán.

Magasabb rendű fokon, biztos tudatosságban látjuk ugyanezt a munkát Kriesch Aladár önarcképén és Perlmutter Izsák egy sor képén. Kriesch egyszerűbb, a lényegre hatoló, sőt ezen a képén van bizonyos monumentális vonás is. Perlmutter izgatottabban fest, nyugtalanabb, színesebb. A két művész közt nincs egyetlen rokonvonás sem, azon kívül, hogy mind a ketten hittel és őszintén, meggyőződésük egész melegével formálják képeiket.

Épp ezt nélkülözzük a külföldi képek legtöbbször, habár legtöbbször később faktúrájú. A franciákról nem is szólunk, mert ebben az osztályban a legjobb szerzők is munkáik leggyöngébbjeit állították ki. Ok tehát ebben a kiadásban művészeti szempontból aligha érdekelhetnek minket. De a németeknél is, bár vaskos előadásukban van valamelyes karakteres vonás, ritkaság a tüzőrl pattant kép, az olyan alkotás, amely egészen belenyúlna a szerzők biográfiájába, amely abban lényeges benső eseményt jelentene. Talán a grafikai terem mutatja a legmagasabb színvonalat. Erre a gyönyörű gyűjteményre külön föl-hívjuk olvasóink figyelmét s utalunk a plasztikai osztályban Kalmár Elza pompás márvány-alakjára, mint megannyi finom érdekességre, amelyek minket e tárlaton elsősorban érdekelnek. Bármily különbözök legyenek is az itt felsorolt művek egymás közt, mégis — úgy hisszük, — joggal gyűjtöttük őket ama szempont alá, amelyet cikkünk elején kifejtettünk. Ezekben láttuk az élet legbensőbb buzgását. Még egy sor kép köti le figyelmünket más szempontokból. Ezekről legközelebb adunk számot.

LYKA KÁROLY

A Műcsarnok tavaszi nemzetközi kiállításából

A Könyves Kálmán jogosításával

JENDRÁSSIK JENŐ: NEHÉZ FELELET